Рішення
спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії **Світлана Григорівна Музичко**, 1974 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 1996 році Львівський державний університет імені Івана Франка за спеціальністю «Правознавство», працює суддею в Київському апеляційному суді, м. Київ, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Право».
Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Київського національного університету імені Тараса Шевченка № 830-34 від 27 грудня 2024 року,
у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради	–	**Ірини ІЗАРОВОЇ**, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
Рецензентів	–	**Наталії ВАСИЛИНИ**, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри цивільного процесу Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Олександра СНІДЕВИЧА**, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
Офіційних опонентів	–	**Володимира БОБРИКА**, доктора юридичних наук, професора, завідувача відділу приватного права та процесу Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України;

Костянтина ГУСАРОВА, доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри цивільної юстиції та адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

на засіданні 18 лютого 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» **Світлані Григорівні Музичко** на підставі публічного захисту дисертації «Принцип процесуальної економії в цивільному судочинстві України» за спеціальність 081 «Право».

Дисертацію виконано на кафедрі юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник – **Оксана ХОТИНСЬКА-НОР,** доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою, що повністю відповідає вимогам пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами) та містить нові науково-обґрунтовані результати, а саме: охарактеризовано генезу ідеї процесуальної економії у цивільному судочинстві; визначено поняття та розкрито зміст принципу процесуальної економії у цивільному судочинстві; окреслено форми прояву принципу процесуальної економії у цивільному судочинстві; з'ясовано повноваження суду, спрямовані на реалізацію принципу процесуальної економії при розгляді справи; продемонстровано специфіку спрощених процедур в аспекті реалізації принципу процесуальної економії; охарактеризовано особливості реалізації принципу процесуальної економії при розгляді справ в порядку загального позовного провадження; визначено специфіку реалізації принципу процесуальної економії на стадії апеляційного перегляду судових рішень; з'ясовано особливості реалізації принципу процесуальної економії при касаційному оскарженні судових рішень.

Здобувачка має 8 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 наукові статті у фахових виданнях України, а також 4 тез доповідей у збірниках матеріалів

науково-практичних конференцій, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Музичко С.Г. Принцип процесуальної економії в системі принципів цивільного судочинства. *Юридичний вісник*. 2022. № 2. С. 34-43.
2. Музичко С.Г. Поняття принципу процесуальної економії в цивільному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 73. Ч. 1. С. 92-97.
3. Музичко С.Г. Заочний розгляд справи як прояв принципу процесуальної економії в цивільному судочинстві. *Право і суспільство*. 2023. № 2. Т. 1. С. 104-109.
4. Музичко С.Г. Повноваження суду щодо реалізації принципу процесуальної економії у цивільному судочинстві України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 8. С. 145-147.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та висловили зауваження:

Ізарова Ірини Олександрівна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Оцінка позитивна без зауважень.

Василина Наталія Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного процесу Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Оцінка позитивна з зауваженнями:

1. У першому розділі дисертаційного дослідження серед засад цивільного судочинства, з якими взаємодіє принцип процесуальної економії, дисертанткою розглядається гласність і відкритість судового процесу, що на рівні Конституції України закріплені у взаємозв'язку з повним фіксуванням технічними засобами. У цьому контексті увага приділяється використанню інформаційних технологій і розвитку електронного судочинства. Однією з передумов його повноцінного функціонування Світлана Григорівна визначає «доступність судових актів в електронному форматі», проте в подальшому жодним чином не розкриває та не розтлумачує цю тезу, яка, насправді, має важливе значення. Адже тривалий час в Україні функціонує Єдиний державний реєстр судових рішень (ЄДРСР), запровадження якого свого часу було важливим кроком у розвитку конституційної засади гласності та відкритості судочинства. Тому, хотілося б

почути позицію дисертантки з приводу того, який саме елемент аналізованої засади – гласність чи відкритість судочинства, забезпечує функціонування ЄДРСР та чи сприяє його функціонування реалізації саме принципу процесуальної економії у цивільному судочинстві.

2. Одним із прикладів реалізації принципу процесуальної економії у взаємозв'язку з принципом апеляційного перегляду судових рішень у роботі розглядається передбачений Цивільним процесуальним кодексом України порядок подання нових доказів, який дозволяє стороні представити їх лише в апеляційній скарзі або у відзиві на апеляційну скаргу. Дисертантка підкреслює, що відповідно до чинних процесуальних норм посилання на нові докази, які мають значення для справи, допускається судом апеляційної інстанції лише за умови, що суд першої інстанції або безпідставно відмовив у їх прийнятті, або якщо існували поважні причини, що перешкодили своєчасності їх подання до суду. З цього приводу виникає питання щодо можливості говорити в цьому випадку про необхідність встановлення нових обставин справи на підставі отримання нових доказів та чи не вступає це за таких умов у протиріччя з ідеєю процесуальної економії на стадії апеляційного провадження.

3. Досліджуючи інститут врегулювання спору за участю судді як такий, що спрямований на досягнення мети та реалізацію завдань цивільного судочинства у контексті ідеї процесуальної економії, дисертантка формулює доволі спірний висновок про те, що «дієвість інституту врегулювання спору за участю судді буде реальною лише за умови добросовісності сторін судового спору, оскільки в протилежному такому випадку примусово виконати прийняте за наслідками застосування цієї процедури судове рішення буде неможливо». Проте, відповідно до норм чинного законодавства ухвала суду про затвердження мирової угоди може бути пред'явлена до примусовому виконанню. Тобто, починають діяти необхідні гарантії, які крізь призму застосування засобів державного примусу, забезпечують обов'язковість судового рішення, різновидом якого і є в даному випадку ухвала суду про затвердження мирової угоди. Відтак, ця позицію в цій частині дослідження автора теж потребує роз'яснення або уточнити.

Снідевич Олександр Станіславович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Оцінка позитивна з зауваженнями:

1. У роботі відсутнє визначення поняття принципу процесуальної економії у цивільному судочинстві. Робота містить підрозділ 1.2. «Поняття та зміст принципу процесуальної економії у цивільному судочинстві», в якому

досліджуються наукові доробки у вивченні принципу процесуальної економії, його поняття та змісту у контексті особливостей цивільного, господарського, кримінального та адміністративного судочинства, окремі джерела цього принципу, зв'язок цього принципу з іншими принципами цивільного судочинства. Однак, логічним було б завершити зміст цього підрозділу власним авторським визначення поняття принципу процесуальної економії у цивільному судочинстві.

Підрозділ містить один з останніх абзаців абзац такого змісту: «Процесуальна економія полягає у застосуванні судом, учасниками справи встановлених процесуальним законом механізмів і процедур, які сприяють розгляду справ у передбачені законом строки та спрямовані на майнову, темпоральну та емоційну економію процесу» (сторінки 55, 67 роботи). Однак, не зрозумілим є те, чи є це визначенням поняття принципу процесуальної економії у цивільному судочинстві.

2. Зазвичай у науці процесуальну економію пов'язують з економію часу, економію дії та економію коштів, які розглядають також і як окремі елементи принципу процесуальної економії. Авторка вказує, що процесуальна економія полягає у застосуванні судом, учасниками справи встановлених процесуальним законом механізмів та процедур, які сприяють розгляду справ у передбачені законом строки та спрямовані на майнову, темпоральну та емоційну (виділено нами О.С.) економію процесу (стор.186 роботи). Якщо з майновою та темпоральною економією все зрозуміло навіть без додаткових пояснень, то залишається незрозумілим розуміння сутності емоційної економії. Що це за економія? Таким чином, варто було, б на наш погляд, пояснити, що мається на увазі під емоційною економією.

3. Дисертантка вказує на те, що принцип процесуальної економії реалізується у нормах про своєчасний, швидкий і правильний (виділено нами – О.С.) розгляд справи шляхом раціонального застосування процесуальних прав учасників судового процесу, недопущення зловживань і забезпечення дії ключових принципів цивільного судочинства (стор. 66 роботи).

Однак, якщо з тим, що зміст принципу процесуальної економії складають норми про своєчасний та швидкий розгляд справи, можна безспірно погодитися, то включення до складу цього принципу положень про правильне вирішення справи виглядає дискусійним.

Безумовно, багато прикладів прояву процесуальної економії, які наводяться у науці, дійсно є такими, щодо яких немає жодних заперечень по перешкоджанню їх правильному вирішенню справи. Вони у переважній більшості є нейтральними щодо досягнення цієї мети, не зачіпають якихось

інших засадничих положень, а відтак, не вводять принцип процесуальної економії у конфлікт з іншими принципами судочинства.

Однак, у тих випадках, коли положення про процесуальну економію у тих чи інших її проявах входять у конфлікт з іншими принципами, бачимо, що не завжди процесуальна економія сприяє правильному вирішенню справи. Прикладом цього, зокрема, є відмова у прийнятті нових доказів апеляційним судом. Засада процесуальної економії забороняє це роботи, що, однак, цілком очевидно, впливає на правильність вирішення справи. Зазначене можна сказати й про передбачення у процесуальному законодавстві так званих касаційних фільтрів при оскарженні судових рішень у касаційному порядку.

У даному випадку законодавець визнав пріоритет принципу процесуальної економії над принципом істини у судочинстві. Відтак, виникає питання про обґрунтованість твердження про реалізацію принципу процесуальної економії у нормах про правильний розгляд справи.

4. У роботі дисертантка робить висновок, що процесуальні касаційні фільтри для перегляду судових рішень у касаційному порядку «безумовно підлягають удосконаленню у процесі їх застосування» (стор.178 роботи). Однак, з роботи не до кінця зрозуміло, яким чином, на думку дисертантки, можна удосконалити ці фільтри, та чи варто для цього змінювати процесуальний закон.

Бобрик Володимир Іванович, доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу приватного права та процесу Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України. Оцінка позитивна з зауваженнями:

1. Предметом дисертаційного дослідження Музичко С. Г. є принцип процесуальної економії в цивільному судочинстві України. З цього випливає, що в дисертації мали б бути розглянуті прояви зазначеного принципу на всіх його стадіях і у всіх видах проваджень і процедур. Проте в дисертації розглянуті особливості реалізації принципу процесуальної економії лише на стадіях розгляду в суді першої інстанції, апеляційного й касаційного перегляду з акцентом на позовному провадженні. Таким чином, поза межами наукового пошуку фактично залишилась реалізація процесуальної економії на стадіях перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами та виконання судового рішення. Також дисертантка не приділила уваги реалізації принципу процесуальної економії в окремому провадженні й у процедурах оскарження рішень третейських судів, видачі виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів, оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу, визнання і надання дозволу на виконання рішень

міжнародного комерційного арбітражу, іноземного суду. Для повноти розкриття досліджуваної тематики авторці потрібно було дослідити й ці питання.

2. З'ясовуючи місце принципу процесуальної економії в системі принципів цивільного судочинства дисертантка зазначає про те, що цей принцип «має сполучну властивість серед принципів цивільного судочинства» (стор. 67 дисертації). Проте в чому сутність цієї властивості, що саме і яким чином поєднує принцип процесуальної економії в дисертації належним чином не розкрито. Можна лише здогадуватись, що дисертантка, напевно, має на увазі взаємозв'язок цього принципу та деяких інших принципів цивільного судочинства. Тому на захисті дисертації й в подальшій науковій роботі авторці варто детальніше розкрити розуміння «сполучної властивості» досліджуваного принципу.

3. Авторка в якості однієї з форм прояву принципу процесуальної економії у цивільному судочинстві розглядає інститут (процедуру) врегулювання спору за участю судді. І хоча спрямованість цієї процедури на оперативне вирішення справи є безсумнівною, в тих випадах, коли сторони не дійдуть примирення, застосування цієї процедури лише істотно ускладнить й затягне процес розгляду й вирішення справи. Таким чином, процедура врегулювання спору за участю судді є суперечливою з точки зору реалізації принципу процесуальної економії, що спрямований на пришвидшення розгляду справи та зменшення судових витрат. Крім того, авторка пише, що дієвість інституту врегулювання спору за участю судді буде реальною лише за умови добросовісності сторін судового спору, оскільки в протилежному випадку примусово виконати прийняте за наслідками застосування цієї процедури судове рішення буде неможливо (стор. 71 дисертації). З цим твердженням можна погодились лише в контексті добросовісності сторін судового спору як необхідної умови дієвості врегулювання спору за участю судді. Проте викликає заперечення позиція дисертантки з приводу того, що примусово виконати прийняте за наслідками застосування цієї процедури судове рішення буде неможливо з огляду на таке. Позитивним результатом цієї процедури є укладення сторонами мирової угоди та її затвердження судом, залишення позовної заяви без розгляду, відмови позивача від позову чи визнання позову відповідачем. Затверджена ж судом мирова угода набуває рис судового рішення й може виконуватись в порядку виконання судових рішень. В разі визнання позову відповідачем суд ухвалює відповідне судове рішення, що підлягає виконанню в загальному порядку. У випадку ж залишення позовної заяви без розгляду чи відмови позивача від позову необхідності виконання судового рішення взагалі не існуватиме.

4. В дисертації стверджується, що процесуальна економія в цивільному судочинстві має множинні прояви, які реалізують ідею ефективності економії

процесу. Форми цих проявів є багатоманітними та стосуються як цілих процесуальних інститутів, так і певних процесуальних порядків, норм тощо (стор. 68, 190 дисертації). В усіх розділах дисертації розкриваються ті чи інші прояви (форми) процесуальної економії (принципу процесуальної економії), проте авторка не визначила ознаки (спільні риси) цих проявів. Для повного використання всіх арсеналів процесуальної науки дисертантці варто було спробувати узагальнити й концентровано визначити ознаки проявів процесуальної економії в цивільному судочинстві, а також їх класифікувати за різними підставами, що дозволило б повніше розкрити їх сутність.

Гусаров Костянтин Володимирович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільної юстиції та адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Оцінка позитивна з зауваженнями:

1. Розглядаючи принцип процесуальної економії як одну з форм забезпечення остаточності судового рішення (стор. 22, 53 дисертації), авторка в подальшому уникає можливості розкрити зміст остаточності акту правосуддя. Необхідність такого кроку викликана тим, що національне цивільне процесуальне законодавство не оперує такою властивістю судового рішення, а визначає законну силу як властивість вказаного процесуального документу.

2. Здобувачка наукового ступеню розвиток процесуальної економії ставить у залежність від розвитку цивільної процесуальної політики держави (напр., стор. 87 дисертації). Проте в науковій літературі та в тексті дослідження, що висувається до публічного захисту, не містяться висновки про зміст та напрямки такої політики. З огляду на такі обставини дисертантці пропонується надати відповідь на це при публічному захисті дисертації.

3. Говорячи про можливість закриття провадження по справі у зв'язку з відсутністю предмету спору на час пред'явлення позову (стор. 94 дисертації), спостерігається необхідність продовження цієї дискусії в контексті реалізації зазначеного повноваження суду за умови визначення такої відсутності на стадії, наприклад, судового розгляду. Уявляється, що таке закінчення розгляду справи без ухвалення судового рішення є доцільним до або під час попереднього судового засідання або першого судового засідання при розгляді справи по суті.

4. Потребує додаткового пояснення висновок авторки про те, що новий, полегшений порядок оскарження судового рішення учасниками справи не сприяє реалізації принципу процесуальної економії (стор. 140 дисертації).

5. В роботі С.Г. Музичко обійшла увагою проблему зловживання процесуальними правами як перепону для належної реалізації принципу процесуальної економії цивільного судочинства. Фрагментарне посилання на наявність фактів таких зловживань вказано лише на стор. 71 дисертації, хоча

вплив вказаної проблеми як на засаду процесуальної економії, так і на цивільне судочинство в цілому, є більш глибоким у вказаних правовідносинах.

Результати відкритого голосування:

«За» - 5 членів ради;

«Проти» - 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Світлані Григорівні Музичко** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова спеціалізованої вченої ради
доктор юридичних наук, професор **Ірина ІЗАРОВА**

Підпис засвідчую
Вчений секретар ДНУ
КАРАУЛЬНА
19.04.2024